

સદ્બોધમંડનમિદં પરમાત્મતત્ત્વં
મુક્તં વિકલ્પનિકરૈરખિલૈઃ સમન્તાત્ ।
નાસ્ત્યેષ સર્વનયજાતગતપ્રપંચો
ધ્યાનાવલી કથય સા કથમત્ર જાતા ॥૧૨૦॥

આહાહા...! ઝીણી વાત છે જરી. કહે છે, આ ધર્માત્મતત્ત્વ છે. અંદર આત્મતત્ત્વ એ પરમાત્મતત્ત્વ જ છે. એની શક્તિ અને સ્વરૂપ પરમેશ્વર પરમાત્મસ્વરૂપ છે. એવા પરમાત્મતત્ત્વમાં એ 'સમ્યગ્જ્ઞાનનું આભૂષણ એવું આ પરમાત્મતત્ત્વ...' છે. એ સમ્યગ્જ્ઞાનના સ્વભાવવાળું પરમાત્મતત્ત્વ છે. આવો આત્મા છે. એના સમ્યગ્જ્ઞાનની શોભાથી આ

પરમાત્મતત્ત્વ છે. એમાં પુણ્ય અને પાપ, દયા અને દાન, કામ અને ક્રોધ એ પરિણામ-વિકલ્પ એમાં છે જ નહિ. આહાહા...! ચૈતન્યતત્ત્વને પહોંચવું આકરું કામ છે. ‘સમ્યગ્જ્ઞાનનું આભૂષણ..’ છે એ તો. સમ્યગ્જ્ઞાનની શોભાવાળું તત્ત્વ છે. એમાં પુણ્ય-પાપના વિકલ્પનો સમૂહ છે નહિ. એને અહીંયા આત્મા કહે છે. અને એ આત્માની અંતરદૃષ્ટિ કરવી, એનું નામ સમ્યગ્દર્શન, ધર્મની પહેલી શરૂઆત કહે છે. આહાહા...!

‘સમ્યગ્જ્ઞાનનું આભૂષણ એવું આ પરમાત્મતત્ત્વ સમસ્ત વિકલ્પસમૂહોથી સર્વતઃ મુક્ત...’ છે. કોઈપણ વિકલ્પ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, ગુણ-ગુણીના ભેદનો પણ વિકલ્પ રાગ, એ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! જેને આત્મા કહીએ, જેને આત્મા-પરમાત્મા કહીએ, જે આત્મા નવ તત્ત્વમાં ભિન્ન આત્મા કહીએ, એ આત્માની દૃષ્ટિ કરતાં એ આત્મામાં વિકલ્પના રાગ, વિકલ્પની રાગની લાગણીનો સમૂહ એમાં નથી. આહાહા...! આવું આકરું છે. આ તો બહારથી આ કરો... આ કરો.. આ ક્રિયા કરો. એ તો બધી રાગની ક્રિયા (છે) એમાં ધર્મ મનાવ્યો છે. (એ) મિથ્યાત્વનું સેવન (છે અને) એ બધા સંસારમાં રખડવાના લક્ષણ છે.

અહીં તો એ કહે છે, કે એની શોભા તો સમ્યગ્જ્ઞાનની શોભાથી છે. વિકલ્પનો કોઈપણ સમૂહ એમાં નથી. અસ્તિ-નાસ્તિ કરી. આવા આત્માને અંદર ઓળખવો. એવા આત્માને અંદર ઓળખીને શ્રદ્ધા કરવી, એનું નામ ધર્મની પહેલી શરૂઆત છે. આહાહા...! આવું કામ છે. છે? ‘સમસ્ત વિકલ્પસમૂહ...’ વિકલ્પ નામ રાગની લાગણી, કોઈપણ ગુણ-ગુણી ભેદનો વિકલ્પ રાગ કે દયા, દાનના વિકલ્પનો રાગ, એ જ્ઞાનની શોભાવાળું તત્ત્વ (છે) એમાં વિકાર છે જ નહિ. આહાહા...! એ વિકલ્પ છે એ તો મલિનતા છે અને પ્રભુ તો જ્ઞાનની શોભાવાળું તત્ત્વ છે. આહાહા...!

અનંતકાળથી એ વાત બેઠી નથી. ચોરાશીના અવતારમાં રખડી મર્યો છે. સાધુ થાય, બહારનો ત્યાગી થાય તો પણ એ રાગની ક્રિયાને પોતાની માને. જે રાગ સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા...! એ દયા, દાન, વ્રત અને ભક્તિ એ તો વિકલ્પ, રાગ છે. એ ‘સમસ્ત વિકલ્પસમૂહ...’ જ્ઞાનની શોભાવાળું તત્ત્વ જ્ઞાનથી ભરેલું, એકલું જ્ઞાનથી ભરેલું શોભાવાળું તત્ત્વ, એમાં અજ્ઞાન ને વિકલ્પ, વિકાર, એના સમૂહનો અભાવ છે. આ પ્રતિક્રમણ છે. આનું નામ પ્રતિક્રમણ છે. આહાહા...! બાકી તો સાંજ-સવાર ઘડિયા ગણી જાય. પડિક્રમણ કરી લે. મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! એક વાત (થઈ). બીજી.

‘સર્વનયસમૂહ સંબંધી આ પ્રપંચ...’ આહાહા...! ભગવાનઆત્મા પરમાત્મતત્ત્વ (છે) એ જ્ઞાનથી શોભાવાળું છે. એને વિકલ્પથી પામવું એવી એ ચીજ નથી. નય, નયનો વિકલ્પ. વ્યવહારનયનો વિકલ્પ, નિશ્ચયનયનો વિકલ્પ. આહાહા...! વિકલ્પ એ રાગની વૃત્તિ છે. ‘સર્વનયસમૂહ સંબંધી આ પ્રપંચ...’ આહાહા...! જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાનમાં નયસમૂહનો તો પ્રપંચ છે. આહાહા...! એ વિકલ્પની લાગણીમાં નિશ્ચયના, વ્યવહારને આશ્રિત એ બધા વિકલ્પની

લાગણીઓનો સમૂહ, એ બધું જ્ઞાનની શોભાવાળા તત્ત્વમાં પ્રપંચ છે. આહાહા...! આવું તત્ત્વ છે.

‘તો પછી તે ધ્યાનાવલી આમાં કઈ રીતે...’ હોય? આહાહા...! બે ન્યાય આપીને વાત કરી. ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! સમ્યગ્દર્શન પ્રથમ ધર્મ. એનો જે વિષય ચૈતન્ય પરમાત્મતત્ત્વ જ્ઞાનભૂષણ એવું જે આત્મતત્ત્વ, એમાં વિકલ્પનો સમૂહ તો નથી પણ વ્યવહારનય અને નિશ્ચયનયના વિકલ્પોનો પ્રપંચ પણ જેમાં નથી. આહાહા...! છે? મૂળ માર્ગ છે. વાડામાં તો આ ચાલે એવું નથી. એ વાત ચાલતી નથી. સંપ્રદાયમાં તો ક્રિયાકાંડ, રાગની ક્રિયા આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો. એ મિથ્યાત્વનું સેવન (છે) જે સ્વરૂપમાં નથી એવા રાગનું સેવન એ મિથ્યાત્વનું સેવન છે. આહાહા...! અને જેમાં રાગ અને વિકલ્પ નથી, એવા જ્ઞાનના સ્વભાવવાળું તત્ત્વ, એની સેવા એ સમ્યક્તત્ત્વ છે. આહાહા...! ઝીણું છે. માર્ગ બહુ ઝીણો, બાપા! દુનિયા અત્યારે ચાલે છે એનાથી આખી જાત જુદી છે.

જ્યારે જ્ઞાનસ્વભાવવાળું તત્ત્વ એટલે સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવવાળું તત્ત્વ આત્મા પૂર્ણ જ્ઞાનથી ભરેલું અનંત અનંત બેહદ જ્ઞાન જેનો સ્વભાવ, એવા તત્ત્વથી શોભતો આત્મા, એને સર્વ વિકલ્પના સમૂહનો તો અભાવ છે પણ વ્યવહાર અને નિશ્ચયના વિકલ્પનો એમાં પ્રપંચ નથી. જ્યારે એ નથી... આહાહા...! તો ત્રીજી વાત.

‘તો પછી તે ધ્યાનાવલી આમાં કઈ રીતે ઊપજ...’ આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન આનંદકંઠ એની પર્યાયમાં એનું ધ્યાન, ધ્યાન કરવું અને પર્યાયની નિર્મળતા પ્રગટ કરવી અને પર્યાયની નિર્મળતા વધારવી એવી પર્યાયનો ધ્યાનનો વિષય, એ વસ્તુમાં ક્યાં છે? આહાહા...! ક્યાં લઈ ગયા?

પહેલા તો વિકલ્પના સમૂહનો નિષેધ કર્યો. એવું એ તત્ત્વ જ છે, ભગવાન પરમેશ્વર સ્વરૂપ જ છે. ભગવત્સ્વરૂપ, એમાં જગત તરફના વિકલ્પ એટલે રાગનો સમૂહ તો નથી પણ તેના વ્યવહાર અને નિશ્ચયનયના વિકલ્પના રાગનો પ્રપંચ પણ નથી. જ્યારે એ નથી તો પછી તેવો એકરૂપ જે જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, એમાં ધ્યાનાવલી એટલે ધ્યાનની શ્રેણી-ધારા... આહાહા...! ધ્યાનની શ્રેણીની ધારા એક પછી એક, એક પછી એક શુદ્ધિ, એ શુદ્ધિની ધારા એ પર્યાય છે, એ પર્યાય દ્રવ્યમાં ક્યાં છે? આહાહા...! ‘ચંદુભાઈ’! આવું તત્ત્વ છે. ઝીણું પડે, બાપુ! શું થાય? કોઈ દિ’ કર્યું નથી. અનંતકાળ પરિભ્રમણમાં ગયો અને એ સમજ્યા વિના ત્યાં ને ત્યાં ચોરાશીના અવતારમાં જવાનો, પરિભ્રમણમાં રખડવા. કાગડા, કૂતરા, ઢોરમાં અવતાર. આહાહા...!

ત્રણ પ્રકાર કહ્યા. એ તો જ્ઞાન અને આનંદથી શોભિત તત્ત્વ છે. એમાં રાગના વિકલ્પોનો તો સમૂહ નથી પણ નયના વિકલ્પનો પ્રપંચ એમાં નથી તો ધ્યાનાવલી-ધ્યાનની શ્રેણી શુદ્ધ-શુદ્ધ, એ ધ્યાનની શ્રેણી શુદ્ધ, પર્યાયની શુદ્ધિ વધે. શુદ્ધિ વધે.. શુદ્ધિ વધે... એવી શુદ્ધતાની

ધારા એ પર્યાય છે. તે દ્રવ્યમાં ક્યાં છે? આહાહા...! ભારે આકરું કામ.

મુમુક્ષુ :- આવી વાત 'આફ્રિકા'માં ન મળે.

ઉત્તર :- વાત આવી છે. માર્ગ દુનિયાને મળતો નથી. બિચારા ધર્મને નામે ક્યાંય રખડે છે. દયા, વ્રત, તપ, અપવાસ... આહાહા...! મરી ગયા એમાં ને એમાં. પડિમા લઈ લ્યો, બે પડિમા લ્યો, ચાર પડિમા લ્યો. વ્રત લ્યો. પહેલું વ્રત, બીજું વ્રત. પણ મૂળ તત્ત્વ ન મળે એમાં વ્રત આવ્યા ક્યાંથી? જે ચીજ છે, જેમાં ઠરવું છે એ ચીજ દષ્ટિમાં આવ્યા વિના ઠરવું શેમાં? ઠરવું એ વ્રત છે.

જે ચીજ અંદર છે, અનાદિઅનંત નિત્યાનંદનો દળ, ધ્રુવ, અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતઆનંદ, અનંતસ્વચ્છતા અને અનંતવીર્ય, અનંત પ્રભુતાનો પ્રભુ પોતે છે. આહાહા...! એની શોભા એના ગુણથી છે. અહીં જ્ઞાનથી કીધી પણ જ્ઞાન કહેતા આખા અનંત ગુણથી એની શોભા છે. એમાં વિકલ્પની જાળો, રાગ, ક્યાંથી આવ્યો? ભાઈ! એમાં ક્યાં રાગ છે? એ તો નથી પણ આ નિશ્ચયનયે આવો છે, વ્યવહારનયે આવો છે એવા વિકલ્પના રાગની પ્રપંચજાળ પણ એમાં ક્યાં છે? એ તો ઠીક. એ તો રાગ આવ્યો. એ તો બેય રાગ આવ્યા. પણ વિકલ્પનો સમૂહ અને નયનો પ્રપંચ એ તો વિકલ્પ રાગ આવ્યો. હવે અહીં તો પ્રભુ શુદ્ધ ચૈતન્ય જ્ઞાન, આનંદથી શોભતો ધ્રુવ ચૈતન્ય, એમાં એના ધ્યાનના પર્યાયની ધ્યાનની ધારા, નિર્મળધારા પર્યાય, એ પર્યાયની શ્રેણી પણ ધ્રુવમાં ક્યાં છે? આહાહા...! આવો માર્ગ છે, બાપા! શું થાય? અનાદિથી સાંભળવા મળે નહિ. સાંભળ્યું નથી, મળ્યું નથી. ... આહાહા...!

અહીં કરોડોપતિ વાણિયો હોય, મરીને ઢોર થાય. ઘણા પશુ થવાના. નરકમાં ન જાય. કારણ કે માંસ અને ઈંડાને એ નથી. દેવ અને મનુષ્યમાં તો જાય નહિ. કારણ કે પુણ્ય નથી. ધર્મ તો છે નહિ. આહાહા...! એ અબજોપતિ અને કરોડોપતિ બધા પશુમાં જવાના. છેલ્લા ચૌદ બોલ આવ્યા છે ને? એ બધામાં પશુ કીધા છે. પશુ.. પશુ.. પશુ. પછી એકેન્દ્રિયમાં જાય, નિગોદમાં જાય કે પંચેન્દ્રિયમાં જાય પણ બધા પશુ છે, તિર્યચ છે. આહાહા...! તત્ત્વનો વિરોધ બહુ ઘણો કરે એ નિગોદમાં લસણ અને ડુંગળીમાં જાય. આહાહા...! એને તો ખબર પણ ન મળે કે હું તત્ત્વનો વિરોધ કરું છું કે નહિ. ત્યાં 'પશુ' શબ્દ લીધા છે. પશુનો મૂળ અર્થ એવો છે, પશુ-પશ્યતિ ઇતિ બદ્ધતિ ઇતિ પશુ. કર્મથી અને વિકારથી બંધાય એ પશુ છે. આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા અબદ્ધસ્વરૂપ (છે) એને બંધનના ભાવથી લાભ માનવો એ વિકલ્પની જાળથી લાભ માનવો, એ મિથ્યાત્વભાવ એ પશુમાં જવાના લક્ષણ છે. આહાહા...! બહુ વિરાધના હોય તો નિગોદમાં જાય, સાધારણ વિરાધના હોય તો પંચેન્દ્રિય ઊંટ, ગાય, ભેંસ, ખિસકોલી થાય. રખડે ત્યાંથી મરીને. આહાહા...! જુઓને આ રસ્તામાં કૂતરા હમણા મરી જાય છે. રસ્તામાં મોટા મોટા કૂતરા મરી ગયેલા સડક ઉપર પડ્યા હોય છે. ખટારા માથે ફરી જાય.

થઈ રહ્યું, વળી મરીને બિચારા ક્યાંક પશુમાં જાય. માંસ ખાતા હોય તો નરકમાં જાય. આહાહા...! આત્મા તો અનાદિઅનંત છે. એ દેહ છૂટ્યો એટલે કંઈ આત્મા નાશ થાય છે? આત્મા ત્યાંથી જાય છે અને અહીં પશુ હતો પણ ભાન તો કાંઈ હતું નહિ. આહાહા...! રસ્તામાં મરેલા પશુ પડ્યા હોય છે. આહાહા...! આત્મા ક્યાંય રખડતો. એવા અનંતા ભવ (કર્યા).

ચૈતન્યની શોભા જ્ઞાન અને આનંદથી છે. જ્ઞાન કહેતાં ત્યાં વિકલ્પ નથી એમ કહેવું છે. સર્વજ્ઞસ્વભાવી છે, પૂર્ણ સર્વસ્વભાવી છે. એવા પરમાત્મતત્ત્વમાં બહારની જેટલી રાગની બધી લાગણીઓ (ઉત્પન્ન થાય છે) એ બધો વિકલ્પનો સમૂહ કહેવાય છે. સ્ત્રી સંબંધી, પુરુષ સંબંધી વિકલ્પ, વેપાર સંબંધી, ધંધા સંબંધી, પૈસા સંબંધી, આત્મા સિવાય બીજા પરપદાર્થ સંબંધી, જેટલા વિકલ્પો ઊઠે એ બધો વિકાર, રાગ છે. આહાહા...! આત્મા સંબંધીમાં પણ નયના વિચાર આવે એ પણ પ્રપંચ છે, કહે છે. આહાહા...! એ તો ઠીક. પણ શુદ્ધ ચૈતન્ય શુદ્ધનય જે ચૈતન્યદ્રવ્ય છે, એનું જે ધ્યાન થાય, ધ્યાનની ધારા, શુદ્ધતાની ધારા, મોક્ષમાર્ગની પર્યાય ધારા એ પણ ધ્યાનાવલી ધ્યાનની શ્રેણી, એ પણ સ્વરૂપમાં ક્યાં છે? એ તો વ્યવહારનો વિષય છે. ત્રિકાળી વસ્તુ નિશ્ચયનો વિષય છે. એ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય તો ત્રિકાળી ધ્રુવ છે. ધ્યાનની ધારા એ પણ કાંઈ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય નથી. આહાહા...! આમાં સાંભળવું શું? આખો દિ' હવે એને અહીંયાં કહેવું કે ધ્યાનની ધારાની પરિણતિ પણ તારામાં નથી. ત્યાં દષ્ટિ કર ને. આહાહા...!

વસ્તુ જે છે ધ્યાનનું ધ્યેય, એ ધ્યેયમાં ધ્યાનની ધારા નથી. આહાહા...! આમ જિનેશ્વર, પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ વીતરાગની ધ્વનિ આમ છે. અરે...રે...! સાંભળવા મળે નહિ. જિંદગી પશુની જેમ ચાલી જાય છે. મૃત્યુની સમીપ જાય છે. આયુષ્ય તો જે નક્કી છે તે સમયે દેહ છૂટવાનો. જેટલા દિવસ અને રાત્રી જાય છે એ બધા મૃત્યુની સમીપ જાય છે. આહાહા...! તે છોડીને રખડવા ચાલ્યો જશે. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! તને દયા નથી આવતી? તારી તને દયા નથી આવતી?

પ્રભુ કહે છે કે ધ્યાનાવલી પર્યાય છે એ પણ દષ્ટિનો વિષય નથી. આહાહા...! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર તો ક્યાંય રહી ગયા. સ્વદ્રવ્ય સિવાય, સ્વદ્રવ્ય જે જ્ઞાનથી શોભિત ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ, જેનો અલંકાર, ચૈતન્ય આનંદ અને શાંતિ જેના અલંકાર છે એવું એ પરમાત્મતત્ત્વ ભગવાનઆત્મા છે. એને કહે છે, કે બહાર પરદ્રવ્યના સંબંધીના વલણવાળા રાગ, એ તો એમાં છે નહિ. પણ સ્વદ્રવ્ય સંબંધીના નિશ્ચયનય અને વ્યવહારના વિકલ્પો, એ છે નહિ પણ એને લક્ષે થતી ધ્યાનની ધારાની પર્યાય, એ ધ્યાનાવલીની શ્રેણી પણ એમાં નથી. આહાહા...! અહીં સુધી જાવું. જરીએ નવરું થાવું નથી. રખડવાના રસ્તે ચડ્યો છે. આ શ્લોક ઊંચો છે. ત્રણ આવ્યા ને? ભાઈ! આહાહા...!

માથે કહેવાઈ ગયું, કે શુદ્ધનય ધ્યાનાવલીને કહેતો નથી. એ તો વ્યવહારનય કહે. આત્મા જ્ઞાયક ત્રિકાળી ધ્રુવ પ્રભુ, એના ધ્યાનની પર્યાય શુદ્ધ. શુદ્ધ... શુદ્ધ... શુદ્ધ... શુદ્ધ... શુદ્ધ... વધે એ બધી પર્યાયને તો વ્યવહારનય કહે. નિશ્ચયનય તો એને કહે જ નહિ. આહાહા...! આવો ઉપદેશ છે. 'તો પછી તે ધ્યાનાવલી...' ધ્યાનાવલી સમજ્યા? ધ્યાનની શ્રેણી-ધારા. એક પછી એક શુદ્ધ પરિણતિ શુદ્ધ, શુદ્ધ હોં! એ શુદ્ધ મોક્ષમાર્ગની પર્યાય. વિકલ્પ-નય વિકલ્પ અને પર તરફના વિકલ્પો તો બંધના કારણ છે. આ તો મોક્ષનો માર્ગ (એ પણ સ્વરૂપમાં નથી). આહાહા...!

ધ્રુવ ધામ ભગવાન પરમાત્મા,... વસ્તુ કદાચ બહુ, પ્રભુ! સચ્ચિદાનંદ સત્ શાશ્વત સત્ ચિદાનંદ જ્ઞાન આનંદથી શોભિત, એવું જે ધ્રુવતત્ત્વ, એમાં વિકલ્પનો તો અવકાશ છે નહિ પણ ધ્યાનાવલી પણ એમાં ક્યાંથી આવી? એનાથી બહાર રહે છે. ધ્યાનાવલી પણ ધ્યેય જે છે, એનાથી ધ્યાનાવલી તો ઉપર રહે છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? વિકલ્પ છે એ તો રાગ છે, દોષ છે, દુઃખ છે. પણ મોક્ષનો માર્ગ છે એ શુદ્ધ છે. આહાહા...! પણ એ ધ્રુવસ્વરૂપ ભગવાન, જે સમ્યગ્દર્શનનું ધ્યેય, જે દષ્ટિનો વિષય એવી જે ચીજ છે, એમાં પર્યાય-ધ્યાનાવલીની પર્યાય આવી ક્યાંથી? એ તો વ્યવહારનો વિષય છે. આહાહા...! 'ચંદુભાઈ'! આવું છે. કેટલાયે તો જિંદગીમાં સાંભળ્યું ન હોય. વાત સાંભળી ન હોય, સમજે તો ક્યાંથી? રખડવાના રસ્તે.. અર..ર..!

મુમુક્ષુ :- આવો આત્મા દેખાય નહિ એ અમારે જાણવો, ઓળખવો કઈ રીતે?

ઉત્તર :- પણ દેખાય નહિ એ નિર્ણય કોણે કર્યો? દેખાય નહિ એ નિર્ણય દેખનારે કર્યો. 'મનસુખભાઈ'! હું સમજાતો નથી. એ કોણે જાણ્યું? હું દેખાતો નથી. કોણ કહે છે ઈ? કોણ જાણે છે ઈ? હું દેખાતો નથી એ કોણ જાણે છે? એ દેખનારો જાણે છે. આહાહા...! આ તો અલૌકિક વાતું છે, બાપુ! આહાહા...!

'શ્રીમદે' ગાથા લીધી છે. 'નાના નાસ્તિ વિચાર, એ જ અસ્તિ તે સૂચવે'. આ નથી... આ નથી... આ નથી... આ નથી... આ નથી... આ નથી... આ નથી... એ કોણ નક્કી કરે છે? નક્કી કોણે કર્યું? કઈ સત્તામાં નક્કી થયું? કોની હયાતીમાં એ જ્ઞાન થયું? જેની હયાતીમાં જ્ઞાન થયું એ ભગવાનઆત્મા છે. આહાહા...! 'કરી કલ્પના દઢ કરે, નાના નાસ્તિ વિચાર પણ એ જ સૂચવે અસ્તિ...' નકાર કરે કે હું નથી, હું નથી. કોણે નિર્ણય કર્યો? રાગે કર્યો? જડે કર્યો? નિર્ણય કોણે કર્યો? વિચાર્યું છે કોઈ દિ?' આંધળે આંધળા હાલ્યે જાય છે. આંધળાઓ દેખનારાને દેખતા નથી અને આંધળાને મોઢા આગળ કરીને આંધળાને દેખે છે. આહાહા...!

બીજી રીતે. આ છે એ શેમાં જણાય છે? એમાં જણાય છે? આ શરીર છે એ શરીરમાં જણાય છે? આ બાયડી, છોકરા, દેહ, કુટુંબ છે એ એમાં જણાય છે? કે આત્માની પર્યાયમાં

જણાય છે? જે પર્યાયનું અસ્તિત્વ છે તેમાં એ જણાય છે. તે ખરેખર એ જણાતું નથી. ખરેખર તો એની પર્યાય જણાય છે. એ પર્યાય પણ જેમાં નથી. આહાહા...! લોજિકથી કાંઈ ન્યાય પકડશે કે નહિ?

જેની સત્તામાં આ સત્તાનો સ્વીકાર થાય છે, એ ચૈતન્યની પર્યાયની સત્તામાં આ છે (એમ જણાય છે). પૈસા છે, બાયડી છે, આ છોકરા છે એ કાંઈ એની પર્યાયમાં એ ચીજ આવતી નથી. પર્યાય એટલે અવસ્થા. જાણવાની અવસ્થા. ત્રિકાળ દ્રવ્ય અને ત્રિકાળ ગુણ. અને વર્તમાન પર્યાયની અવસ્થા, એ અવસ્થામાં એ ચીજ કાંઈ આવતી નથી. પણ એ ચીજ છે એમ જાણે છે. એ પણ એ ચીજને જાણતો નથી. આહાહા...! એ ચીજ તો આવતી નથી પણ એ ચીજને જાણતો નથી. જાણનારને જાણે છે ઇ. આહાહા...! આવું છે, પ્રભુ! આ તો વીતરાગ જિનેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્માની વાણી આ છે, બાપા! લોકોએ પામર તરીકે કાઢી નાખી. એકેન્દ્રિયની દયા પાળો, ફલાણાની દયા પાળો, આ વ્રત કરો એમ કરીને જૈનધર્મને પામર કરી નાખ્યો છે. જેની પ્રભુતાનો પાર નથી, જેની મોટપનો પાર નથી. આહાહા...!

જે આ જગતમાં ચીજો છે, આ છે. શરીર છે, આ છે. શરીર છે. શરીર છે, લ્યોને. શરીર છે તો એનામાં શરીરને ખબર પડે છે? શરીર છે ઇ શરીરને ખબર પડે છે? એ આત્માની પર્યાયમાં ખબર પડે છે કે આ શરીર છે. છતાં એ પર્યાયમાં-અવસ્થામાં એ શરીર આવતું નથી. ખરેખર એ પર્યાય શરીરને જાણતી નથી. આહાહા...! એ પર્યાય પર્યાયને જાણે છે. કેમ કે શરીરને જાણતો નથી એટલે શરીરમાં તન્મય થતો નથી, તો તન્મય થયા વિના તેને જાણવું કહેવું એ બરાબર નથી.

આ શરીર છે, વાણી છે, રાગ છે, આ પૈસો-ધૂળ છે, આ માટી છે, મકાન છે, જે આત્માની પર્યાય એટલે અવસ્થાની સત્તામાં જણાય છે. એ જણાય છે એ આત્માની સત્તાની અવસ્થા જણાય છે. એ વસ્તુ નથી. જેને મુખ્ય કરીને જણાય છે એને મુખ્ય કરીને ન રાખવો, ઓલાને મુખ્ય કરીને રાખવો. આવી ભ્રમણા એ બધા ચોરાશીમાં રખડવાના રસ્તા છે. જેની એક સમયની પર્યાયમાં આ છે બધું આ છે.

એક ફેરી ડુંગર ઉપર ચડતા હતા, ઉતરતા હતા. ગિરનાર ચઢતા તો આમ નજર જાય. ઉતરતા બધું દેખાય. ઉતરતા બધું દેખાય. આટલો આત્મા, આટલા ભાગમાં આવડું બધું દેખાય. કેટલેથી છોટું દેખાય? ગિરનાર ઉપરથી 'જેતપુર' દેખાય. આહાહા...! આ બધું દેખાય છે એ શું છે? એ દેખાય છે? એમાં આત્માની પર્યાય ગઈ છે તે એને દેખે છે? પર્યાય પર્યાયમાં રહીને પર્યાયને દેખે છે. આહાહા...! અરે...રે...! આવું ક્યાંથી કરવું? નવરાશ ક્યાંથી? સંસારના પાપ આડે નવરો ક્યાં થાય છે? પાપની પીંજણ પૂંજ્યા કરે છે. પાપની પીંજણ આખો દિ'. ધર્મ તો ક્યાંય રહ્યો પણ પુણ્યના ઠેકાણા ન મળે. આહાહા...! આ બધું

દેખાય છે. અહીં તો આટલા આમ દેખાયા. ખરેખર તો અસંખ્ય પ્રદેશમાં દેખાય છે. આ તો અહીંથી નિમિત્ત છે. અસંખ્ય પ્રદેશમાં પર્યાયમાં જણાય છે. એ પર્યાયમાં પર્યાયની શક્તિથી પર્યાયને જાણે છે. પર્યાયની શક્તિથી પર્યાયને પર્યાય જાણે છે.

જ્યારે એક પર્યાય આવી શક્તિને જાણે એટલી તાકાતવાળી, તો એ પર્યાયનો ધરનાર પર્યાયવાન જેમાં પર્યાયનો પ્રવેશ નથી, ધ્યાનાવલીનો પ્રવેશ નથી. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ભાષા તો સાદી છે પણ ભાવ ભાઈ!... આહાહા...! ચાલતા ભાવથી જુદી જાત છે, બાપુ! વીતરાગ જિનેશ્વર પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથના વિરહ પડ્યા. એની પાછળ જિનેશ્વરના નામે અનેક પ્રકારે સ્વચ્છંદ માર્ગને લોકોએ સેવ્યા. આહાહા...! માર્ગ તો બીજો રહી ગયો. આ માર્ગ છે. આહાહા...! આ શું કીધું? જુઓને!

જે પર્યાયમાં જણાય છે તે પર્યાય પણ અંદરમાં નથી, ધ્રુવમાં નથી. આહાહા...! કે દિ' પણ પાપ આડેથી વિચાર વખત મળે? આખો દિ' પાપની પીંજણ કરે. આહાહા...! એના સરવાળા આવશે. કુદરતના નિયમમાં એ સરવાળા આવશે. આહાહા...! આચાર્યોએ શું ટૂંકી ભાષામાં કેવી રીતે સત્ને જાહેર કર્યું છે! આહાહા...!

પ્રભુ! તું તો જ્ઞાન એટલે ગુણથી શોભાયમાન છો ને. આહાહા...! તું તો આનંદ ને જ્ઞાન ને શાંતિ ને સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, એ તારા ગુણોથી શોભાયમાન છો ને. એમાં પરના વિકલ્પોથી તને તો અશુદ્ધતા અને કલંક લાગે છે. અને એમાંથી તને શોભા લાગે છે, કે આ મેં કર્યું, આ મેં કર્યું, મેં આનું આ કર્યું, મેં આનું આ કર્યું. તને શું ભ્રમણા થઈ છે? પ્રભુ! આહાહા...! ઝીણી વાતું છે, ભગવાન! આહાહા...!

આનંદ અને જ્ઞાનથી શોભનારું તત્ત્વ, એવું જે પરમાત્મતત્ત્વ પોતે પ્રભુ નિજ પરમાત્મા, એની પર્યાયમાં આ કરું... આ કરું... આ કરું... આ કરું... એ ચીજ તો અહીંયાં આવતી નથી અને તારી પર્યાય એ ચીજમાં જાતી નથી, તો પરનું કરું એ તો એમાં આવતું નથી. પણ પરને જાણવું કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે, અસદ્ભૂત વ્યવહાર છે. કેમ કે પરમાં તન્મય થતો નથી. ફક્ત પોતાની પર્યાયને જાણે છે એ કહેવું એ સદ્ભૂત વ્યવહાર છે. એ પણ પર્યાયની ધારા... આહાહા...! પ્રભુ! તારા ધ્રુવમાં ક્યાંથી આવી? ધ્રુવ ઉપર એ તો તરે છે. તારા દષ્ટિનો વિષય છે એ કાંઈ ધ્યાનાવલી નથી. ધ્યાનની ધારા એ દષ્ટિનો વિષય નહિ. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? એ અહીં કહે છે. આ ગાથાના કળશમાં ઘણું ભર્યું છે. ત્રણ બોલ કહીને તો ઘણું ભર્યું છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- હરખના જમણ છે એને લડાવ્યું.

ઉત્તર :- એમાં છે. એમાં છે કે નહિ પણ આ? એક પરમાત્મ શબ્દ કહો તો એમાં શું બાકી છે? પછી એને લડાવવું એટલે અનંતા ગુણો અને અનંતી પર્યાયો અને આવો ને આવો. એ તો એવો છે એનું કહેવાનું છે. આત્મા નિજ પરમાત્મા પરમેશ્વરસ્વરૂપે જ

છે. જો શક્તિ અને સ્વભાવે પરમેશ્વર ન હોય તો પર્યાયમાં પરમેશ્વર અરિહંત થયા એ ક્યાંથી થયા? ક્યાંય બહારથી પરમેશ્વરપણું આવે છે? અંદરમાં પડ્યું છે એમાંથી આવે છે. આહાહા...! એ પડેલા પરમેશ્વરમાં ધ્યાનની ધ્યાનાવલીનો પણ અવકાશ નથી. આહાહા...! એ વ્યવહારનો વિષય છે. આહાહા...! પ્રભુ આમ કહે છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! બેસે ન બેસે પણ સત્ય તો આ છે.

સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વરનું તો આમ કહેવું છે. એનાથી ઓછું, અધિક, વિપરીત માનશે, એ મિથ્યાત્વ સેવીને ચાર ગતિમાં રખડશે. નરક અને નિગોદમાં જાશે. આહાહા...! ત્યાં કોઈ સહારો નથી. ત્યાં કોઈ સફારશ નહિ લાગુ પડે. અમે આટલા પુણ્ય કર્યા હતા, આટલા દાન કર્યા, અમે આ કર્યા હતા. એ તારા દાન-પુણ્ય તો ક્યાં...? એરણની ચોરી અને સોયનું દાન. આખો દિ' પાપના પોટલા બાંધે અને એમાં કોક દિ' સહેજ પુણ્યના ભાવ કરે એ સોયનું દાન અને એરણની ચોરી. તારા પુણ્યના પણ ક્યાં ઠેકાણા છે? ધર્મના તો ઠેકાણા ક્યાં છે? આહાહા...! આ એક શ્લોક થયો. પોણા કલાકમાં એક શ્લોક થયો. આહાહા...! બહુ ભર્યું છે, ઘણું ભર્યું છે.

દ્રવ્ય અને પર્યાય અને વ્યવહાર અને નિશ્ચય બેની વાત બહુ ભરી છે. એક પરદ્રવ્યના વિકલ્પથી ભરેલી છે, એનાથી રહિત થયું. પછી સ્વદ્રવ્યના નય અને નિષેધના વ્યવહારના વિકલ્પથી રહિત કીધું, પછી સ્વદ્રવ્યના ધ્યાનાવલીની પર્યાયથી રહિત કીધું. આહાહા...! એમાં છે કે નહિ?

બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, પૈસો, ધંધો તો ક્યાંય રહી ગયો, એની તો અહીં વાત પણ નથી. એના સંબંધીના જે રાગ થાય એ તારી પર્યાયમાં છે. એ ચીજો તો એનામાં રહી છે. એ ક્યાં તારી પાસે છે અને તારી પાસે અંદર આવે છે? આહાહા...! રાગ થાય એને પહેલો ઉડાવ્યો. એ રાગનો સમૂહ તારામાં નથી. પર્યાયમાં છે એ દ્રવ્યમાં નથી. ઓલી ચીજ તો પર્યાયમાં પણ નથી. આહાહા...! શું કીધું ઇ? સ્ત્રી, કુટુંબ, પૈસા, આબરૂ, મકાન, પૈસા એ તો આત્માની પર્યાયમાં પણ નથી. એ તો બહારમાં એનામાં રહે છે. પણ એની પર્યાયમાં એના સંબંધીનો વિકલ્પ છે એની વાત કરી છે. આહાહા...! વિકલ્પ એટલે રાગ. એના સંબંધીનો તને જે રાગ થાય એ તારી પર્યાયમાં છે પણ એ દ્રવ્યમાં નથી. જ્યાં આખું પરમાત્મતત્ત્વ પડ્યું છે એમાં એ નથી. એક બોલ એમ કહ્યો.

બીજો બોલ એમ કહ્યો કે ... આ નિશ્ચયથી આવો અને વ્યવહારથી આવો, સદ્ભૂતથી આવો અને અસદ્ભૂતથી આવો, આ તારા આત્મામાં ભેદ પાડીને જ્ઞાનના ભેદો... આહાહા...! એ સમૂહ પણ પ્રપંચ છે. આહાહા...! પ્રભુ! તારામાં એ નથી. ત્યાં દૃષ્ટિ કર.

ત્રીજું. પહેલામાં વિકલ્પ છે એ પણ દુઃખરૂપ છે એમ કીધું. પહેલા અને બીજા બેય વિકલ્પમાં દુઃખ છે. અને ત્રીજામાં સુખ છે. ત્રીજામાં સુખ છે, અતીન્દ્રિય સુખ છે. પણ એ

પર્યાયમાં સુખધારા.. ઓછું, વધતું વધતું વધતું સુખની ધારા વધે છે. એવી પર્યાય વધે છે, એકરૂપતા નથી. એ એકરૂપ વસ્તુમાં એ પર્યાયની ધારા એકરૂપ વસ્તુમાં નથી. આહાહા..! આવું છે. આવો ઉપદેશ કઈ જાતનો? આહાહા..!

એને ડર લાગતો નથી. એ સર્પને દેખીને ડર લાગે. વીંછીને દેખીને ડર લાગે. પણ ભવભ્રમણ કેટલા થશે એનો એને ડર લાગતો નથી. કોઈ શત્રુ છરી લઈને મારવા આવે તો ડર લાગે. આહાહા..! અનંતા ભવોનો ભવ કરવાનો ભાવ, એને ભવનો ડર લાગતો નથી. આહાહા..! એ ૮૯ ગાથા થઈ.

ગાથા-૯૦

મિચ્છત્તપહુદિભાવા પુવ્વં જીવેણ ભાવિયા સુઙ્ગરં ।
 સમ્મત્તપહુદિભાવા અભાવિયા હોંતિ જીવેણ ॥૧૦ ॥
 મિથ્યાત્વપ્રભૃતિભાવાઃ પૂર્વ જીવેન ભાવિતાઃ સુચિરમ્ ।
 સમ્યક્ત્વપ્રભૃતિભાવાઃ અભાવિતા ભવન્તિ જીવેન ॥૧૦ ॥

આસન્નાનાસન્નભવ્યજીવપૂર્વાપરપરિણામસ્વરૂપોપન્યાસોઽયમ્ ।

મિથ્યાત્વાવ્રતકષાયયોગપરિણામાસ્સામાન્યપ્રત્યયાઃ, તેષાં વિકલ્પાસ્ત્રયોદશ ભવન્તિ 'મિચ્છાદિટ્ટીઆદી જાવ સજોગિસ્સ ચરમંતં' इति वचनात्, मिथ्यादृष्टिगुणस्थानादि-सयोगिगुणस्थानचरमसमयपर्यंतस्थिता इत्यर्थः ।

અનાસન્નભવ્યજીવેન નિરંજનનિજપરમાત્મતત્ત્વશ્રદ્ધાનવિકલેન પૂર્વ સુચિરં ભાવિતાઃ ખલુ સામાન્યપ્રત્યયાઃ, તેન સ્વરૂપવિકલેન બહિરાત્મજીવેનાનાસાદિતપરમનૈષ્કર્મ્યચરિત્રેણ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ ન ભાવિતાનિ ભવન્તીતિ । અસ્ય મિથ્યાદૃષ્ટેર્વિપરીતગુણ-નિચયસંપન્નોઽત્યાસન્નભવ્યજીવઃ । અસ્ય સમ્યગ્જ્ઞાનભાવના કથમિતિ ચેત્ -

તથા ચોક્તં શ્રીગુણભદ્રસ્વામિભિઃ :-

(અનુષ્ટુભ)

“ભાવયામિ ભવાવર્તે ભાવનાઃ પ્રાગભાવિતાઃ ।

ભાવયે ભાવિતા નેતિ ભવાભાવાય ભાવનાઃ ॥”

મિથ્યાત્વ-આદિક ભાવને ચિરકાળ ભાવ્યા છે જીવે;
 સમ્યક્ત્વ-આદિક ભાવ રે ! ભાવ્યા નથી પૂર્વે જીવે. ૯૦.

અન્વયાર્થ :- [મિથ્યાત્વપ્રભૃતિભાવાઃ] મિથ્યાત્વાદિ ભાવો [જીવેન] જીવે [પૂર્વ] પૂર્વે [સુચિરમ] સુચિર કાળ (બહુ દીર્ઘ કાળ) [ભાવિતાઃ] ભાવ્યા છે; [સમ્યક્ત્વપ્રભૃતિભાવાઃ] સમ્યક્ત્વાદિ ભાવો [જિવેન] જીવે [અભાવિતાઃ ભવન્તિ] ભાવ્યા નથી.

ટીકા :- આ, આસન્નભવ્ય અને અનાસન્નભવ્ય જીવના પૂર્વાપર (-પહેલાંના અને પછીના) પરિણામના સ્વરૂપનું કથન છે.

મિથ્યાત્વ, અવ્રત, કષાય અને યોગરૂપ પરિણામો સામાન્ય પ્રત્યયો (આસ્ત્રવો) છે; તેમના ભેદ તેર છે, કારણ કે *મિચ્છાદિટ્ટીઆદી જાવ સજોગિસ્સ ચરમંતં' એવું (શાસ્ત્રનું) વચન છે; મિથ્યાદષ્ટિગુણસ્થાનથી માંડીને સયોગીગુણસ્થાનના છેલ્લા સમય સુધી પ્રત્યયો હોય છે - એવો અર્થ છે.

નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના શ્રદ્ધાન રહિત અનાસન્નભવ્ય જીવે ખરેખર સામાન્ય પ્રત્યયોને પૂર્વે સુચિર કાળ ભાવ્યા છે; જેણે પરમનૈષ્કર્મ્યરૂપ ચારિત્રપ્રાપ્ત કર્યું નથી એવા તે સ્વરૂપશૂન્ય બહિરાત્મ-જીવે સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર ભાવ્યાં નથી. આ મિથ્યાદષ્ટિ જીવથી વિપરીત ગુણસમુદાયવાળો અતિઆસન્નભવ્ય જીવ હોય છે.

આ (અતિનિકટભવ્ય) જીવને સમ્યગ્જ્ઞાનની ભાવના કયા પ્રકારે હોય છે એમ પ્રશ્ન કરવામાં આવે તો (આચાર્યવર) શ્રી ગુણભદ્રસ્વામીએ (આત્માનુશાસનમાં ૨૩૮મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

‘[શ્લોકાર્થ :-] *ભવાવર્તમાં પૂર્વે નહી ભાવેલી ભાવનાઓ (હવે) હું ભાવું છું. તે ભાવનાઓ (પૂર્વે) નહી ભાવી હોવાથી હું ભવના અભાવ માટે તેમને ભાવું છું (કારણ કે ભવનો અભાવ તો ભવભ્રમણના કારણભૂત ભાવનાઓથી વિરુદ્ધ પ્રકારની, પૂર્વે નહિ આવેલી એવી અપૂર્વ ભાવનાઓથી જ થાય).’

ગાથા-૯૦ ઉપર પ્રવચન

૯૦મી ગાથા.

મિચ્છત્તપહુદિભાવા પુવ્વં જીવેણ ભાવિયા સુઙ્ગરં ।

સમ્મત્તપહુદિભાવા અભાવિયા હોંતિ જીવેણ ॥૧૦ ॥

નીચે હરિગીત.

*અર્થ : (પ્રત્યયોનો, તેર પ્રકારનો ભેદ કહેવામાં આવ્યો છે-) મિથ્યાદષ્ટિગુણસ્થાનથી માંડીને સયોગકેવળીગુણસ્થાનના ચરમ સમય સુધીનો.

*ભવાવર્ત = ભવ-આવર્ત; ભવનો ચકરાવો; ભવનું વમળ; ભવ-પરાવર્ત.

મિથ્યાત્વ-આદિક ભાવને ચિરકાળ ભાવ્યા છે જીવે;
સમ્યક્ત્વ-આદિક ભાવ રે ! ભાવ્યા નથી પૂર્વે જીવે. ૯૦.

‘ટીકા :- આ, આસન્નભવ્ય...’ કહે છે કે નજીકમાં જેની મુક્તિ છે તેની વાત. ‘અને અનાસન્નભવ્ય...’ કોઈ દિ’ મુક્તિ નથી થઈ એનો ભાવ. એ ‘પૂર્વાપર (-પહેલાના અને પછીના) પરિણામના સ્વરૂપનું કથન છે.’ જેની મુક્તિ નજીક છે એનું કથન છે અને જેની મુક્તિ બિલકુલ નથી તેનું કથન છે. આહાહા...! અરે...! તેં ભાઈ! મિથ્યાત્વભાવ અનંતવાર સેવ્યા છે. આહાહા...! મિથ્યાત્વ, વિપરીત માન્યતાઓ. આહાહા...! રાગ મારો, સ્ત્રી મારી, પૈસા મારા, કુટુંબ મારું, મકાન મારું, આબરૂ મારી, દીકરા મારા, દીકરી મારી, જમાઈ મારા... આહાહા...! ઘરેણા મારા, કપડા મારા, શરીર મારું, ફલાણું મારું, મન મારું, વાણી મારી. એવા મિથ્યાત્વભાવને તેં અનંતવાર સેવ્યા છે, પ્રભુ! આહાહા...! આવો ઉપદેશ.

‘મિથ્યાત્વ,...’ ભાવ અને ‘અવ્રત,...’ ભાવ. રાગનો ત્યાગ નહિ અને મિથ્યાત્વસહિત અવ્રતભાવ પણ અનંતવાર સેવ્યા છે. ‘કષાય,...’ પણ અનંતવાર સેવ્યો છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ અનંતવાર કર્યા છે. અનંત ભવમાં અનંતવાર (કર્યા છે). ‘અને યોગ...’ અનંતભવમાં અનંતવાર યોગ-કંપન્ન કર્યું છે. એ ‘પરિણામો સામાન્ય પ્રત્યયો...’ એ ચાર સામાન્ય આસ્રવ છે. પ્રત્યયો એટલે આસ્રવ. આસ્રવ એટલે નવા બંધનના કારણો. ‘મિથ્યાત્વ, અવ્રત, કષાય અને યોગ..’ એ ચાર પરિણામ નવા આવરણના કારણ છે. એને પ્રત્યયો કહ્યા. સમજાય છે આમાં? એ ચાર ‘પ્રત્યયો (આસ્રવો) છે; તેમના ભેદ તેર છે,...’ તેર ગુણસ્થાન છે ને? પહેલે ગુણસ્થાનથી સયોગી સુધી. તેર પ્રત્યયો છે, તેર આસ્રવો છે. આહાહા...!

પ્રતિક્રમણ છે ને? આ પ્રતિક્રમણની વ્યાખ્યા છે. પાછો ફર્યો નથી, પ્રભુ! જ્યાં છે ત્યાંને ત્યાં રોકાણો છે. આહાહા...! મિથ્યાત્વથી માંડીને સયોગી કેવળી. તેર ગુણસ્થાનથી આ પ્રત્યયો-આસ્રવો છે. તેરમે ગુણસ્થાને પણ ઈર્ષ્યાપથ આસ્રવ આવે છે ને? ‘કારણ કે ‘મિચ્છાદિટ્ટીઆદી જાવ સજોગિસ્સ ચરમંતં’ એવું (શાસ્ત્રનું) વચન છે;...’ મિથ્યાદષ્ટિથી માંડીને સયોગી સુધી શાસ્ત્રનું વચન છે. ‘મિથ્યાદષ્ટિગુણસ્થાનથી માંડીને સયોગીગુણસ્થાનના છેલ્લા સમય સુધી પ્રત્યયો...’ એટલે આસ્રવો ‘હોય છે—એવો અર્થ છે.’ આહાહા...! મિથ્યાશ્રદ્ધાનું પાપ, અવ્રતનું પાપ, કષાયનું પાપ, યોગનું પાપ એવો આસ્રવ તે છેક તેરમા (ગુણસ્થાન) સુધી આવે છે. આહાહા...! મિથ્યાત્વના પાપથી માંડીને.

‘નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના શ્રદ્ધાન રહિત...’ આહાહા...! હવે મિથ્યાત્વની વાત કરે છે. નિરંજન પરમાત્મા-આત્મા છે. નિરંજન-અંજન વિના, મળ વિના, મેલ વિના, એવો ભગવાન ચૈતન્ય દ્રવ્યસ્વરૂપ, ચૈતન્યપદાર્થ છે. એ ‘નિરંજન નિજ પરમાત્મ...’ પાછું નિરંજન પર પરમાત્મા નહિ. ‘નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના શ્રદ્ધાન રહિત...’ એવા પરમાત્માની શ્રદ્ધા રહિત.

આહાહા...! જેને એની શ્રદ્ધાની ખબર પણ નથી. આહાહા...! મારો પ્રભુ નિરંજન નિજ પરમાત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય છે, એ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી રહિત છે. પર્યાયના ભેદથી પણ રહિત છે. એવું નિજ પરમાત્મતત્ત્વ એમ લીધું છે ને? પર્યાય નહિ. આહાહા...! નિજ નિરંજન પરમાત્મતત્ત્વ. નિજ પરમાત્મતત્ત્વ. અંદર પોતે ભગવાન છે. આહાહા...! પરમેશ્વર પોતે આત્મા અંદર છે. એવા નિજ પરમેશ્વરને 'શ્રદ્ધાન રહિત...' એની શ્રદ્ધા રહિત. શ્રદ્ધા એની ન મળે. બીજા બધાની શ્રદ્ધા. એકની ન મળે. આહાહા...! વર વિનાની જાન. નિરંજન નિરાકાર પરમાત્મા શુદ્ધ બુદ્ધ પૂર્ણ સ્વરૂપ, એની 'શ્રદ્ધાનરહિત...'

'નૈષ્કર્મ્યરૂપ ચારિત્ર પ્રાપ્ત કર્યું નથી...' આહાહા...! અંદર નિષ્કર્મ (અર્થાત્) પુણ્ય-પાપના વિકલ્પરહિત ચારિત્ર અંદર સ્વરૂપની રમણતા પ્રાપ્ત કરી નથી. સ્વરૂપની શ્રદ્ધા તો નથી, તેથી સ્વરૂપનું ચારિત્ર પણ નથી એમ કહે છે. શ્રદ્ધા પહેલી કીધી ને? આહાહા...! સ્વરૂપની શ્રદ્ધા વિના ચારિત્ર હોય નહિ. સ્વરૂપની શ્રદ્ધા નિરંજન નિજ પરમાત્મા શુદ્ધ અખંડ અભેદ છે, એમાં પર્યાયનો પણ ભેદ નથી. એવા પરમાત્માની શ્રદ્ધા વિનાના જીવો ચારિત્ર વિનાના છે. તેથી ચાર ગતિમાં રખડે છે. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)